Sifatli ta'lim-yorqin kelajak
ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

www.xabarnoma.terdpi.uz

UDK: 373.3:37.091.33
ORCID: 0009-0004-7540-0065

BOSHLANG'ICH TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA DARS ISHLANMALARINING AHAMIYATI

Rasulova Maysara Nabiyevna,
Samarqand davlat pedagogika instituti, assistant-o'qituvchi
E-mail: rasulovanabiyevna@gmail.com

ANNOTATSIYA. Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishda dars ishlanmalari va ularning samaradorligi tahlil qilinadi. Boshlang'ich sinflarda o'qituvchining puxta tayyorlangan dars ishlanmalari ta'lim jarayonining izchilligi, tizimliligi va natijaga yo'naltirilganligini ta'minlaydi. Tadqiqot IMRAD uslubida olib borilib, ilmiy adabiyotlar tahlili, kuzatish, so'rovnoma va tajriba-sinov metodlari qo'llanildi. Tadqiqotda 50 nafar o'qituvchi va 200 nafar o'quvchi ishtirok etdi. Tajriba natijalari shuni ko'rsatdiki, sifatli tuzilgan dars ishlanmalari o'quvchilarning bilim darajasini o'rtacha 20-25 foizga oshiradi, ularning darsdagi faolligi va mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Maqolada dars ishlanmasining afzalliklari, samarali tuzish tamoyillari, xalqaro tajriba hamda amaliy tavsiyalar keltirilgan bo'lib, pedagoglar uchun metodik qo'llanma sifatida foydalanilishi mumkin.

KALIT SO'ZLAR: pedagogik texnologiya, o'quv jarayoni, metodik ta'minot, kompetensiya, interfaol metod, ta'lim sifati, boshlang'ich sinf, innovatsion yondashuv.

ЗНАЧЕНИЕ КУРСОВЫХ РАБОТ В ПОВЫШЕНИИ КАЧЕСТВА НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

АННОТАЦИЯ: В данной статье анализируется роль конспектов уроков в повышении качества начального образования и их эффективность. Подчеркивается, что тщательно подготовленные планы уроков обеспечивают последовательность, системность и результативность учебного процесса. Исследование проведено в формате IMRAD с использованием методов анализа научной литературы, наблюдения, опроса и опытно-экспериментальной работы. В исследовании участвовали 50 учителей и 200 учащихся. Результаты показали, что качественно составленные планы уроков повышают уровень знаний учащихся в среднем на 20–25%, увеличивают их активность на уроках и развивают навыки самостоятельной работы. В статье описаны основные преимущества планов уроков, принципы их эффективного составления, международный опыт и практические рекомендации, что делает её полезным методическим пособием для педагогов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: педагогическая технология, учебный процесс, методическое обеспечение, компетенция, интерактивный метод, качество образования, начальные классы, инновационный подход.

THE IMPORTANCE OF COURSE WORKS IN IMPROVING THE QUALITY OF PRIMARY EDUCATION

ANNOTATION: This article analyzes the role and effectiveness of lesson plans in improving the quality of primary education. It emphasizes that well-prepared lesson plans ensure

the consistency, systematization, and result-oriented nature of the learning process. The study was conducted in the IMRAD format using methods such as literature review, observation, survey, and experimental work. The research involved 50 teachers and 200 students. The results showed that high-quality lesson plans increase students' knowledge levels by an average of 20–25%, enhance their classroom activity, and develop independent learning skills. The article describes the main advantages of lesson plans, principles of effective preparation, international experience, and practical recommendations, making it a valuable methodological guide for teachers.

KEY WORDS: pedagogical technology, learning process, methodological support, competence, interactive method, education quality, primary school, innovative approach.

KIRISH. Boshlang‘ich ta’lim — insonning keyingi ta’lim bosqichlaridagi muvaffaqiyati uchun poydevor bo‘ladigan eng muhim bosqichdir. Bu davrda bola nafaqat o‘qish, yozish, sanash kabi asosiy bilimlarni, balki mustaqil fikrlash, muloqot qilish, muammolarni hal etish, axloqiy me’yorlarga rioya qilish kabi hayotiy kompetensiyalarni ham o‘zlashtiradi. Shu bois boshlang‘ich ta’lim sifati mamlakat kelajagi uchun strategik ahamiyatga ega bo‘lib, har bir dars jarayoni o‘quvchining shaxs sifatida shakllanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekiston Respublikasida so‘nggi yillarda ta’lim tizimida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Boshlang‘ich ta’lim bo‘yicha yangilangan davlat ta’lim standartlari, kompetensiyaviy yondashuv asosidagi o‘quv dasturlari, zamonaviy metodik vositalar va interfaol texnologiyalar joriy qilinmoqda. Biroq mazkur yangiliklarning samarasi o‘qituvchining har bir darsga puxta tayyorgarlik ko‘rishi, aniq metodik yondashuvlarni tanlashi va sifatli dars ishlanmasini ishlab chiqishiga bog‘liq.

Dars ishlanmasi — o‘qituvchining maqsad, vazifalar, metodlar, vositalar, faoliyat turlari va baholash mezonlarini oldindan rejalashtirib chiqadigan metodik hujjatidir. U ta’lim jarayonining tizimliligi, izchilligi va natijaga yo‘naltirilganligini ta’minlaydi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, dars ishlanmasi faqat rasmiy hujjat emas, balki o‘quvchi faoliyatini boshqaruvchi, ijodiy pedagogik reja sifatida qaralganida ta’lim samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

Shuningdek, UNESCO (2019) tavsiyalarida dars ishlanmasini o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda moslashtirish va ta’limning barcha bosqichlarini qamrab olishi zarurligi alohida ta’kidlangan. Shu sababli, boshlang‘ich ta’lim sifatini oshirish bo‘yicha tadqiqotlarda dars ishlanmalari muhim omil sifatida ilmiy tahlil qilinishi dolzarb masala hisoblanadi.

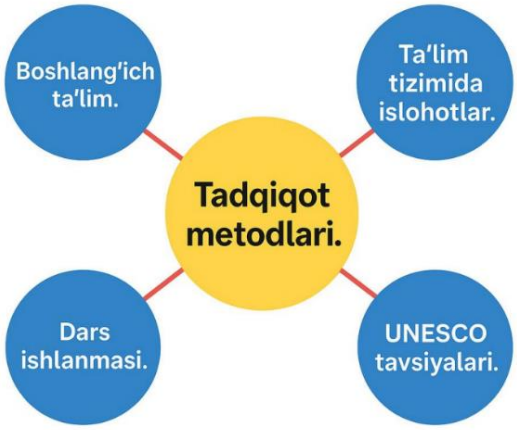
Mazkur maqolada boshlang‘ich ta’lim sifatini oshirishda dars ishlanmalari ahamiyati IMRAD uslubida, ya’ni kirish, metodlar, natijalar, tahlil va xulosalar bo‘limlari asosida ilmiy jihatdan yoritiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. Adabiyotlar tahlili. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi bo‘yicha ilmiy izlanishlar shuni ko‘rsatadiki, o‘qituvchi darsga puxta tayyorlanmasdan turib, o‘quv jarayonidan yuqori natija kutib bo‘lmaydi. Hasanboyeva O. (2021) o‘z asarida dars ishlanmasining tizimlilik, izchillik va o‘quvchi faoliyatini rejalashtirishdagi o‘rnini alohida ta’kidlaydi [1]. Shavkatova M. (2020) esa interfaol metodlarni ishlanmalarga kiritish orqali o‘quvchilar motivatsiyasini oshirish mumkinligini qayd etadi [2].

Xalqaro tajribada, xususan Finlandiya va Janubiy Koreya ta’lim tizimida, dars ishlanmalari nafaqat metodik hujjat, balki o‘qituvchi uchun ijodiy loyiha sifatida qaraladi. UNESCO (2019) tavsiyalarida dars ishlanmasi o‘quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda moslashtirilishi va o‘quv faoliyatining barcha

bosqichlarini qamrab olishi zarurligi ko‘rsatilgan [3].

Tadqiqot metodlari. Ushbu tadqiqot quyidagi metodlar asosida amalga oshirildi: 1. Ilmiy adabiyotlar tahlili – mahalliy va xorijiy manbalar o‘rganildi.

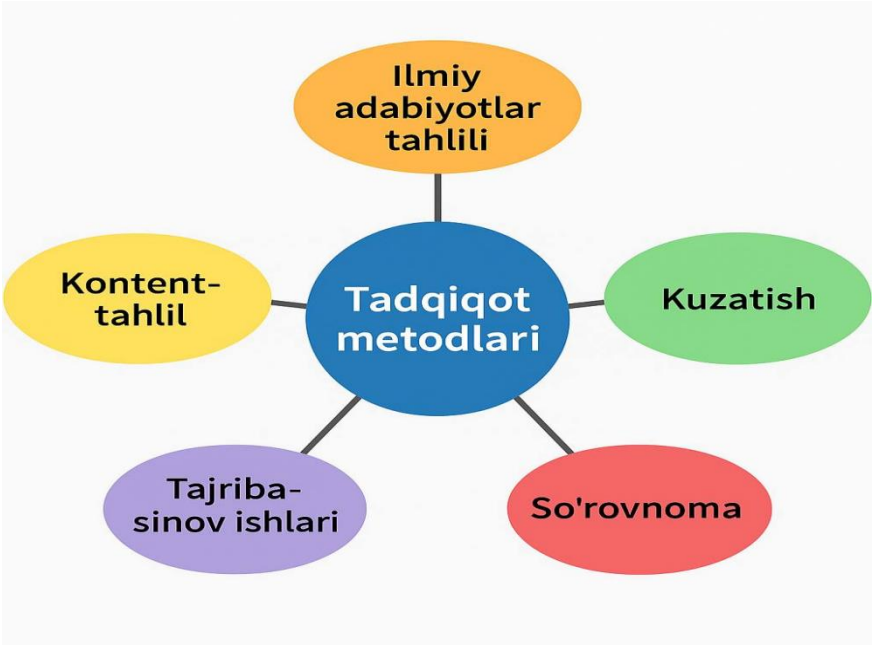

2. Kuzatish – 6 ta umumta’lim maktabida 60 dars jarayoni kuzatildi.

3. So‘rovnoma – 50 nafar boshlang‘ich sinf o‘qituvchisidan dars ishlanmalarining ahamiyati bo‘yicha fikrlar olindi.

4. Tajriba-sinov ishlari – nazorat va tajriba guruhlari (har biri 100 o‘quvchi)da dars ishlanmalari asosida mashg‘ulotlar o‘tkazilib, natijalar solishtirildi.

5. Kontent-tahlil – dars ishlanmalari mazmunini sifat va miqdoriy jihatdan tahlil qilish uchun qo‘llandi. Bu usul orqali ishlanmalardagi maqsadlar, metodlar, baholash mezonlari va interfaol vositalarning qamrovi o‘rganildi. Kontent-tahlil natijalari yordamida dars ishlanmalari sifatini baholash mezonlari ishlab chiqildi.

Sifatli ta’lim-yorqin kelajak
ISSN: 3060-4761

TerDPI ILMIY XABARNOMASI
SCIENTIFIC BULLETIN OF THE TerSPI
НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК ТерГПИ

www.xabarnoma.terdpi.uz

Tadqiqot 2023–2024 o‘quv yilida Samarqand, Farg‘ona va Toshkent viloyatlaridagi umumta’lim maktablarida olib borildi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tajriba-sinov natijalari

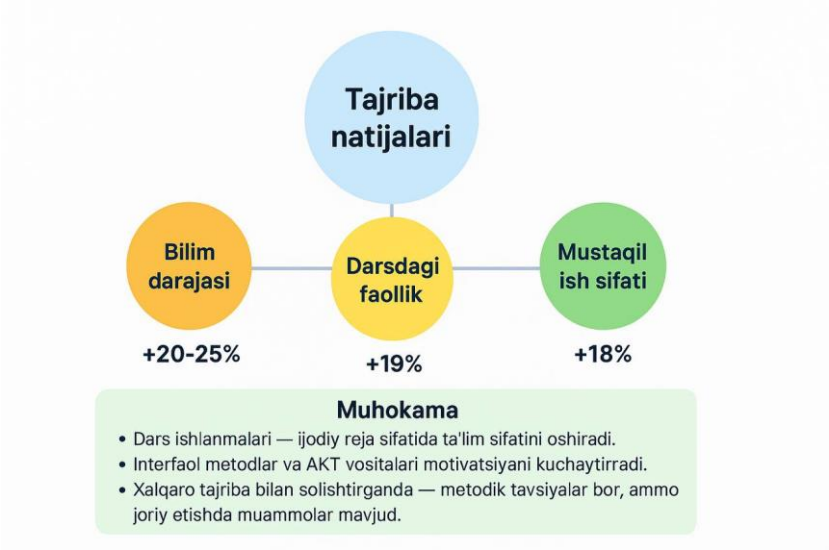
Tajriba-sinov jarayonida ikki guruh — nazorat va tajriba guruhlarida — bir xil mavzu bo‘yicha darslar tashkil etildi. Tajriba guruhida o‘qituvchilar dars ishlanmasini zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va differensial yondashuv asosida tuzdilar. Nazorat guruhida esa an’anaviy rejalashtirish asosida dars o‘tkazildi.

Guruh	O‘quvchilar soni	O‘rtacha baho (5 ballik)	Darsdagi faollik (%)	Mustaqil ish sifati (%)
Nazorat	100	3.7	64	58
Tajriba	100	4.4	83	76

Natijalardan ko‘rinadiki, tajriba guruhida o‘quvchilarning bilim darajasi o‘rtacha 20–25foizga yuqori bo‘ldi. Darsdagi faollik ham nazorat guruhiga nisbatan 19 foiz ortdi, mustaqil ish sifati esa 18 foizga oshdi.

Qo‘shimcha natija: Kuzatuvlar shuni ko‘rsatdiki, dars ishlanmalari muntazam ravishda tahlil qilinib, yangilangan holatda qo‘llanganda o‘quvchilarning mavzuni eslab qolish darajasi sezilarli oshadi. Tajriba guruhida darsdan bir hafta o‘tib o‘tkazilgan qisqa test natijalariga ko‘ra, o‘quvchilarning 78 foizi mavzuni to‘liq eslab qolgan, nazorat guruhida esa bu ko‘rsatkich 61foiz bo‘lgan. Bu esa dars ishlanmasi nafaqat darhol o‘zlashtirish, balki uzoq muddatli xotirani ham rivojlantirishga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

MUHOKAMA. Ushbu natijalar shuni ko‘rsatadiki, dars ishlanmalari faqat rasmiy hujjat sifatida emas, balki pedagogik jarayonni samarali tashkil etuvchi ijodiy reja sifatida tuzilganda, ta’lim sifati sezilarli oshadi. Interfaol metodlar (klaster, “aqliy hujum”, “rol o‘ynash”) va AKT vositalarini qo‘llash o‘quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va ularni dars jarayoniga faol jalb etadi.

Xalqaro amaliyot bilan solishtirganda, o‘zbek maktablarida dars ishlanmasi tuzish bo‘yicha metodik tavsiyalar yetarlicha ishlab chiqilgan bo‘lsa-da, amalda ularni to‘liq joriy etish masalasi dolzarbligicha qolmoqda.

O‘tkazilgan suhbat va so‘rovnomalar natijasida aniqlandiki, o‘qituvchilarning katta qismi dars ishlanmasini yaratishda internetdagi tayyor namunalar va metodik qo‘llanmalardan foydalanadi. Biroq, eng yaxshi natijalar o‘qituvchi o‘zining sinf sharoiti, o‘quvchilarning individual ehtiyojlari va mavjud resurslarni hisobga olgan holda moslashtirilgan ishlanmalarda kuzatildi.

Bu esa shuni anglatadiki, ishlanmaning samaradorligi ko‘p jihatdan uning ijodiy va kontekstual moslashtirilishiga bog‘liq. Shuningdek, doimiy ravishda ishlanmani qayta ko‘rib chiqish va yangilash amaliyoti o‘quv jarayonining sifatini barqaror oshirishga yordam beradi.

Tajriba natijalari shuni ko‘rsatadiki, puxta tuzilgan dars ishlanmalari o‘quvchilarning bilim darajasini oshirish bilan birga, ularning dars jarayonidagi ishtirokini ham faollashtiradi.

• Interfaol metodlar (klaster, aqliy hujum, “rol o‘ynash”, debatlar) o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga va ijodiy yondashishga undaydi.

• Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) vositalaridan foydalanish darsning samaradorligini oshiradi va o‘quvchilarning vizual hamda amaliy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

• Tajriba-sinov jarayonida o‘quvchilarning o‘z-o‘zini baholash ko‘nikmalari ham rivojlandi, bu esa ularni mas’uliyatliroq bo‘lishga undadi.

• Xalqaro tajribada (masalan, Finlandiya va Janubiy Koreya) dars ishlanmalari nafaqat metodik hujjat, balki pedagogik innovatsiyalarni sinovdan o‘tkazish maydoni sifatida qaraladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich ta’lim sifatini oshirish uchun dars ishlanmalari tayyorlash jarayoni muhim o‘rin tutadi. Puxta ishlab chiqilgan dars ishlanmasi:

• ta’lim jarayonining tizimliligi va izchilligini ta’minlaydi;

• o‘quvchilarning mavzuni o‘zlashtirish darajasini oshiradi;

• ularning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini rivojlantiradi;

• o‘qituvchining vaqtni samarali boshqarishiga yordam beradi.

Amaliy tavsiyalar sifatida quyidagilarni taklif etamiz:

1. Har bir dars ishlanmasini kompetensiyaviy yondashuv asosida ishlab chiqish.
2. Interfaol metodlar va AKT vositalarini majburiy tartibda kiritish.
3. Ishlanmalarni muntazam ravishda tahlil qilib, samaradorligini oshirish.
4. Malaka oshirish kurslarida dars ishlanmasi tuzish bo‘yicha maxsus modullar tashkil etish.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Hasanboyeva O. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021. – 256 b.
2. Shavkatova M. Interfaol metodlar asosida dars ishlanmalarini tayyorlash. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2020. – 148 b.
3. UNESCO. International Standards for Primary Education. – Paris, 2019. – 98 p.
4. OECD. Education Policy Outlook: Finland. – Paris, 2020. – 74 p.
5. Karimova D. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018. – 210 b.
6. Murodova Z. Boshlang‘ich ta’limda innovatsion metodlar. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2022. – 192 b.

7. Jumayev M., Qodirova N. Boshlang‘ich ta’limda zamonaviy pedagogik yondashuvlar. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022. – 192 b.

8. World Bank. Uzbekistan Education Sector Analysis: Building the Foundation for the Future. – Washington, DC, 2021. – 132 p.

9. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978. – 159 p.

10. Fullan M. The New Meaning of Educational Change. – New York: Teachers College Press, 2016. – 368 p.